

Тема 2. СИСТЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

План

1. Національна стандартизація України.
Основні положення Національної стандартизації України.
Органи і служби стандартизації та їх основні функції.
Характеристика нормативних документів.
Порядок розробки, затвердження та впровадження нормативних документів.
Нагляд за впровадженням та додержанням нормативних документів.
2. Міжгалузеві системи стандартизації

☑ **Національна стандартизація України (НС)** – це система, яка визначає мету, принципи управління, основні завдання та загальні організаційно-технічні правила виконання всіх видів робіт зі стандартизації і являє собою комплекс взаємопов'язаних правил і положень, які регламентують організацію та порядок проведення робіт з усіх питань практичної діяльності в галузі стандартизації країни.

- **Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики** (*Держспоживстандарт*) — центральный орган виконавчої влади України зі спеціальним статусом, що існував з 2002 по 2011 роки.
- Ліквідований 2011 року в ході адміністративної реформи Президента Януковича.
- На базі Держспоживстандарту створена Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів (Держспоживінспекція України).
- Після адміністративної реформи центральним органом виконавчої влади у сфері стандартизації стало Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, одним із завдань якого є реалізація державної політики у сфері технічного регулювання - стандартизації, метрології, сертифікації, оцінки (підтвердження) відповідності, управління якістю.

- Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ») утворено постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2003 року № 1337.
- Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 1163-р ДП «УкрНДНЦ» визначено, як державне підприємство, яке виконує функції національного органу стандартизації.

Повноваження НОС :

розроблення
національних
стандартів
та змін до них

підготовка,
затвердження
програми робіт з національної
стандартизації

НОС

забезпечення
відповідності
національних стандартів та
кодексів ustalеної практики
законодавству

прийняття рішень щодо
створення,
припинення,
координації
діяльності технічних комітетів
стандартизації, визначення сфери
їх діяльності

Відносини між відвідувачами та підприємствами ресторанних господарств регулюються, в першу чергу,

**Правилами роботи закладів (підприємств)
ресторанного господарства**

та

**Порядком провадження торговельної діяльності та
правилами торговельного обслуговування
населення.**

*{ Назва Порядку із змінами, внесеними згідно з
Постановою КМ N 706
([706-2011-п](#)) від 29.06.2011 }*

Рада стандартизації є колегіальним консультативно–дорадчим органом при Кабінеті Міністрів України.

Персональний склад Ради та положення про неї затверджує Кабінет Міністрів України.

Рада формується на засадах рівності із представників органів виконавчої влади, Держспоживінспекції України, суб'єктів господарювання, Національної академії наук України, галузевих академій наук та відповідних громадських організацій.

Функції Ради:

- створення ТК та визначення напрямів їх діяльності;
- прийняття міжнародного, регіонального чи іншого НД як національного;
- здійснює експертизу проектів технічних регламентів та інших НД з питань технічного регулювання;
- розробляє програми робіт із стандартизації.

Комплекс нормативних документів

Залежно від об'єкту стандартизації,
положень та процедури
надання чинності

- стандарти
- кодекси усталеної практики
- технічні умови

Залежно від специфіки
об'єкта стандартизації

Види стандартів

- основоположні
- на продукцію
- на процеси
- на методи випробування
- на послуги
- на сумісність продукції, послуг
чи систем
- загальних технічних вимог

Залежно від рівня суб'єкта
стандартизації

- національні
- відомчі
- організацій
- громадських організацій

Кодекси усталеної практики розробляють на устаткування, конструкції, технічні системи, вироби того самого чи подібного функціонального призначення, але які різняться конструктивним виконанням чи принципом дії і для яких аспекти проектування, виготовлення чи встановлення (монтажу), експлуатування чи утилізування є визначальними для їхнього безпечного функціонування (житлові, промислові будівлі та споруди, котли, посудини, що працюють під тиском, компресорне устаткування тощо).

У кодексах усталеної практики також подають правила і методи розв'язання завдань щодо організації та координації робіт зі стандартизації й метрології, а також реалізації певних вимог технічних регламентів чи стандартів тощо.

Технічні умови (ТУ) — НД, що встановлює вимоги до продукції, призначеної для самостійного постачання, до виконання процесів чи надання послуг замовникові, *і регулює відносини між виробником (постачальником) і споживачем (користувачем).*

Їх затверджують на продукцію, яка перебуває в стадії освоєння і виробляється невеликими партіями.

ТУ розробляються на один чи декілька конкретних виробів, матеріалів, речовин, послугу чи групу послуг.

Підприємства використовують ТУ незалежно від форми власності та підлеглості, громадяни — суб'єкти підприємницької діяльності — за договірними зобов'язаннями або ліцензіями на право виготовлення та реалізацію продукції або надання послуг.

СТАНДАРТИ ПІДПРИЄМСТВА

(СТП) розробляють на продукцію /процеси,
послуги, які виробляють і застосовують
(здійснюють, налають) лише на конкретному
підприємстві.

Пробні стандарти

- У сферах, де об'єкти стандартизації **швидко змінюються**, або за потреби накопичити досвід використання виробу чи НД з метою **випробувати положення стандарту** чи **обґрунтувати вибір із можливих запропонованих альтернатив** певних положень розробляють пробні стандарти.
- їх приймають тимчасовим органом стандартизації й доводять до широкого кола користувачів з метою накопичення потрібного досвіду в процесі застосування НД, і вони можуть бути використані як база стандарту.
- Пробні стандарти розробляють на **проекти міжнародних та регіональних стандартів**. Як пробні стандарти можна застосовувати нові документи Міжнародної організації зі стандартизації: PAS (загальнодоступні ТУ), TS (технічні умови) та ІТА (галузеві технічні угоди).

Пробні стандарти

Пробні стандарти розробляють, у разі потреби, на основі проектів міжнародних та регіональних стандартів, які перебувають на завершальних етапах розроблення.

Пробні стандарти можуть мати менший рівень консенсусу.

Як пробні стандарти можна застосовувати нові документи міжнародної організації стандартизації:

•**PAS, TS та ITA;**

Примітка. **PAS** – загальнодоступні технічні умови.

•**TS** – технічні умови;

•**ITA** – галузеві технічні угоди.

Звіт не є нормативний документ.

Пробні стандарти розробляють:

- ✓ у сферах де об`єкти стандартизації швидко змінюються;
- ✓ за потреби накопичити досвід використання виробу чи НД;
- ✓ з метою опробувати положення стандарту;
- ✓ з метою обґрунтувати вибір запропонованих певних положень;
- ✓ на проекти міжнародних та регіональних стандартів

! Позначення НД здійснюється згідно з ДСТУ 1.0:

<u>ДСТУ</u>	<u>3247</u>	–	<u>95</u>	<u>Огірки свіжі. Технічні умови</u>
Індекс	Реєстраційний номер		Рік затвердження	Назва стандарту

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ

Безпечність машин

**ПОЗНАЧЕННЯ, МАРКУВАННЯ
ТА ПРИВЕДЕННЯ В ДІЮ**

**Частина 1. Вимоги до візуальних, звукових
і тактильних сигналів
(ІЕС 61310-1:1995, IDT)**

ДСТУ ІЕС 61310-1–2001

Видання офіційне

БЗ № 10–2001/191

Київ
ДЕРЖСТАНДАРТ УКРАЇНИ
2002

- **Стандарти обов'язкового використання** містять **обов'язкові вимоги**, регламентовані законом. Від дотримання підприємцями обов'язкових вимог стандартів *залежить здоров'я і безпека споживачів, безпека праці в процесі виробництва, охорона навколишнього середовища, сумісність продукції.*
- Крім того, вимоги обов'язкових стандартів **захищають споживачів** від продукції низької якості в тих випадках, коли на ринку немає конкуруючих пропозицій. **Обов'язкові вимоги стандартів підлягають безумовному виконанню органами виконавчої державної влади, усіма підприємствами, їх об'єднаннями, установами, організаціями і громадянами - суб'єктами підприємницької діяльності, на діяльність яких поширюється дія стандартів.**

- **До обов'язкових вимог належать:**

Вимоги, що забезпечують безпеку продукції **для життя, здоров'я і майна громадян, охорону навколишнього середовища.**

Вимоги, що забезпечують **сумісність і взаємозамінність продукції і вимоги до методів виміру** цих показників.

Вимоги **техніки безпеки і гігієни праці** відповідно до діючих санітарних норм і правил.

Метрологічні норми, правила, вимоги і положення, що забезпечують **вірогідність і єдність вимірів.**

Положення, що забезпечують **технічну єдність** під час розробки, виготовлення, експлуатації продукції.

Стандарти добровільного використання містять вимоги **рекомендаційного характеру**. Заява про дотримання виробником продукції стандартів добровільного використання застосовується для досягнення наступних цілей:

Посилення довіри до якості продукції і розширення ринку збуту.

Усунення конкуренції з боку виробників, що використовують стандарти з більш низькими вимогами.

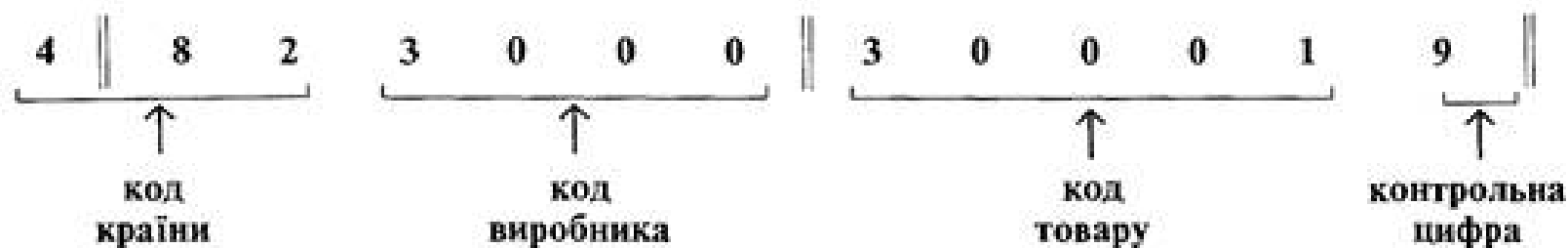
Підтримки іміджу фірми, забезпечення реклами і збільшення обсягів продажу.

✓ Рекомендовані вимоги стандартів підлягають безумовному виконанню, якщо:

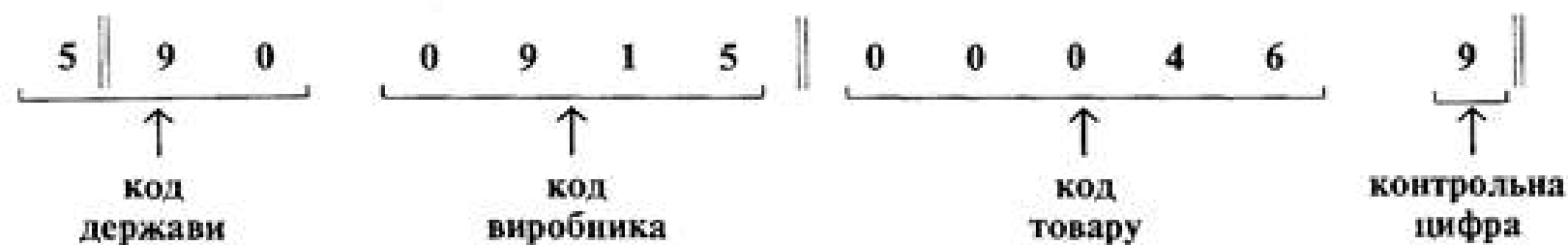
Виробником /постачальником/ продукції зроблена заява про відповідність продукції цим стандартам.

Ці вимоги включені в договори на розробку, виготовлення і постачання продукції;

Це передбачено діючими актами законодавства.

Штрих-код молочного шоколаду з кокосовими горіхами "Бамбо", виготовленого в Польщі (Познанський Юреєнвітал Лтд.) має такий цифровий вираз:

- **Позначення нормативного документа складається з індексу, номера та року прийняття.**
- **Стандартом ДСТУ 1.0:2003 встановлено такі індекси документів:**
 - **а) для національного рівня:**
 - **«ДСТУ» - національний стандарт,**
 - **«ДСТУ-П», - пробний стандарт;**
 - **«ДСТУ-Н», - настанова, правила, звіт правил, кодекс усталеної практики, що не є стандарт;**
 - **«ДК» - державний класифікатор;**
 - **«ДСТУ - ЗТ» - технічний звіт**

Фінансування робіт зі стандартизації

Закон України «Про стандартизацію» (стаття 28): роботи із стандартизації фінансуються замовниками цих робіт.

Джерела фінансування:

- кошти Державного бюджету України;
- кошти, передбачені на виконання програм і проектів;
- власні та залучені кошти суб'єктів господарювання;
- інші не заборонені законодавством джерела фінансування.

Тема 3. МІЖНАРОДНА СТАНДАРТИЗАЦІЯ

План

1. Значення міжнародної стандартизації у розвитку торговельно-економічних зв'язках між країнами.
2. Міжнародні і регіональні організації зі стандартизації.
3. Міжнародні НД та їх використання.

☑ **Міжнародні НД** – це документи, які базуються на консенсусі та приймаються міжнародними організаціями на добровільній основі;

– розробляються на терміни та визначення, методи випробування, правила проведення робіт, на продукцію, яка є об'єктом зовнішньої торгівлі;

– встановлюють вимоги і показники, які відповідають світовому технічному рівню;

– регламентують питання сумісності і взаємозамінності продукції;

– встановлюють обов'язкові вимоги до об'єктів стандартизації з безпеки продукції, обладнання, охорони здоров'я людини та навколишнього середовища;

– не є юридично обов'язковими документами для використання;

– мають рекомендований характер;

– кожна країна може застосувати їх цілком, окремими розділами чи зовсім не застосовувати;

– для багатьох країн є випереджаючими стандартами.

Держспоживстандарт України, як національний орган представляє Україну:

- з 1992 року – в Міждержавній Раді зі стандартизації, метрології та сертифікації країн СНД;
- з 1993 року – в Міжнародній організації зі стандартизації (ISO) та Міжнародній електротехнічній комісії (IEC);
- з 1996 року – в Європейській організації якості (EOQ);
- з 1997 року в Європейському комітеті зі стандартизації (CEN), Європейському комітеті стандартизації в галузі електротехніки (CENELEC) та Міжнародній організації законодавчої метрології (OIML).

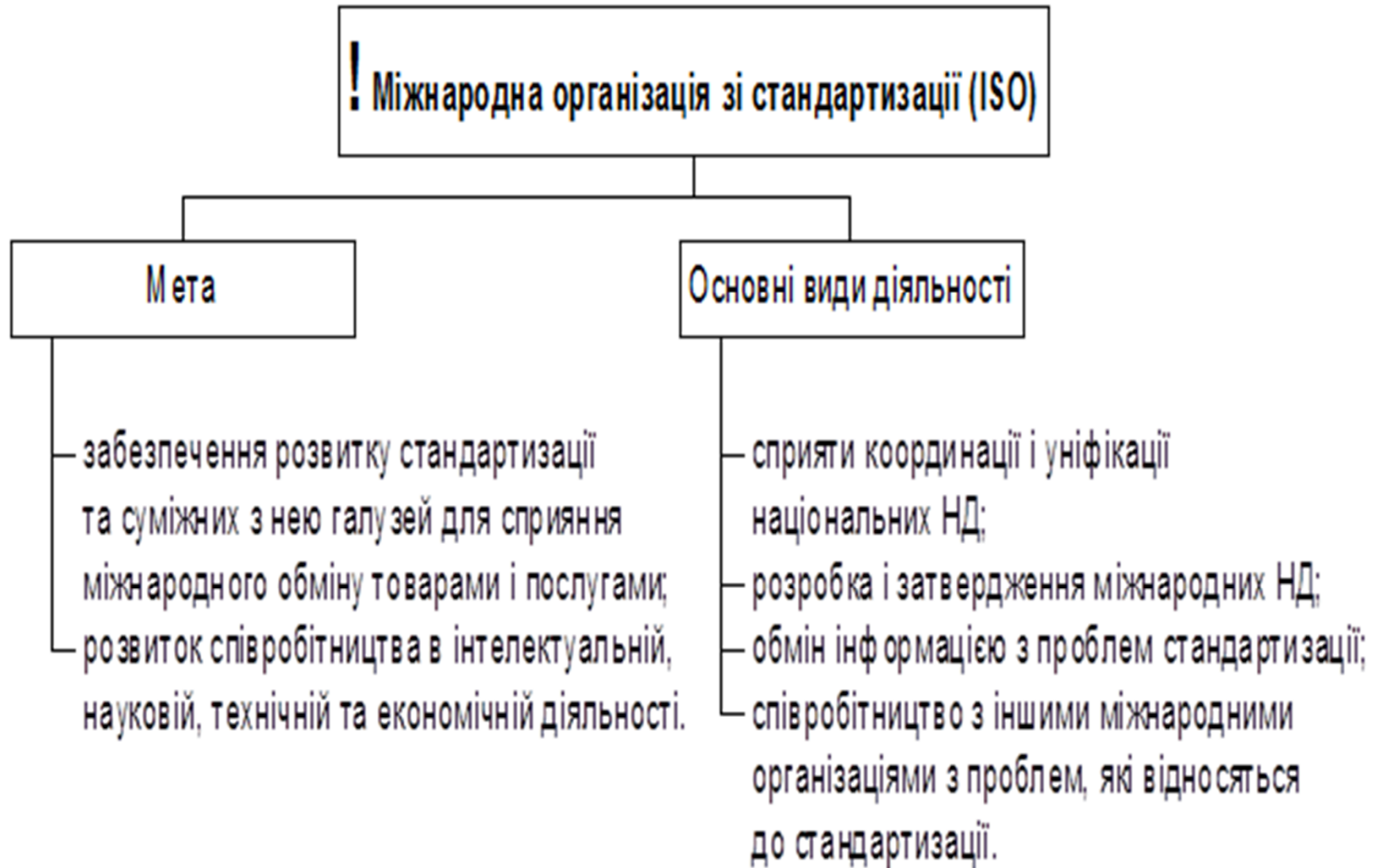

Міжнародна організація стандартизації

(ISO) - організація, що займається стандартизацією, членство в якій відкрите для відповідних національних органів усіх держав

До основних видів діяльності ISO належать: заходи, які сприяють координації, уніфікації та гармонізації національних нормативних документів (НД); розроблення і затвердження міжнародних стандартів; обмін інформацією про роботу комітетів; співробітництво з іншими міжнародними організаціями, які зацікавлені у вирішенні суміжних проблем. ISO займається питаннями стандартизації в усіх галузях та сертифікацією продукції, за винятком електротехніки, радіотехніки та зв'язку

В основу назви (аббревіатури) було покладено грецьке слово "isos" — рівний.

- Заснована 14 жовтня 1946 року.
- Органи знаходяться у Женеві (Швейцарія).
- Членами є 164 країни світу.
- Офіційними мовами є англійська, французька, російська.
- Вищий орган – Генеральна Асамблея.
- Керівні органи – Рада, Центральний секретаріат, Технічне бюро.
- Технічні органи – Комітети з окремих питань Міжнародної стандартизації.

- **Постійним (основним) членом (Member bodies) ISO** є одна найбільш представницький в галузі стандартизації національний комітет. Такі комітети вправі брати участь у роботі будь-якого технічного комітету ISO та голосувати за проектами стандартів, бути обраними до складу робочих органів ISO.
- **Членом-кореспондентом (Correspondent members) ISO** є, як правило, організація країни, що розвивається, яка не має ще власного національного органу з стандартизації. Члени-кореспонденти не приймають активної участі в технічній роботі ISO, але мають право па отримання інформації про цікавлять їх розробках.
- **Членом-передплатником (Subscribe) ISO** є організація країни з низьким рівнем розвитку економіки. Члени-передплатники платять знижені внески, що, однак, дозволяє їм підтримувати зв'язок з ISO.

Комітетами-членами ІСО виступають національні організації з стандартизації, згодні з вимогами Статуту та Правил ІСО. Від кожної країни, незалежно від числа діючих у ній організацій по стандартизації, в члени ІСО може бути прийнята тільки одна національна організація

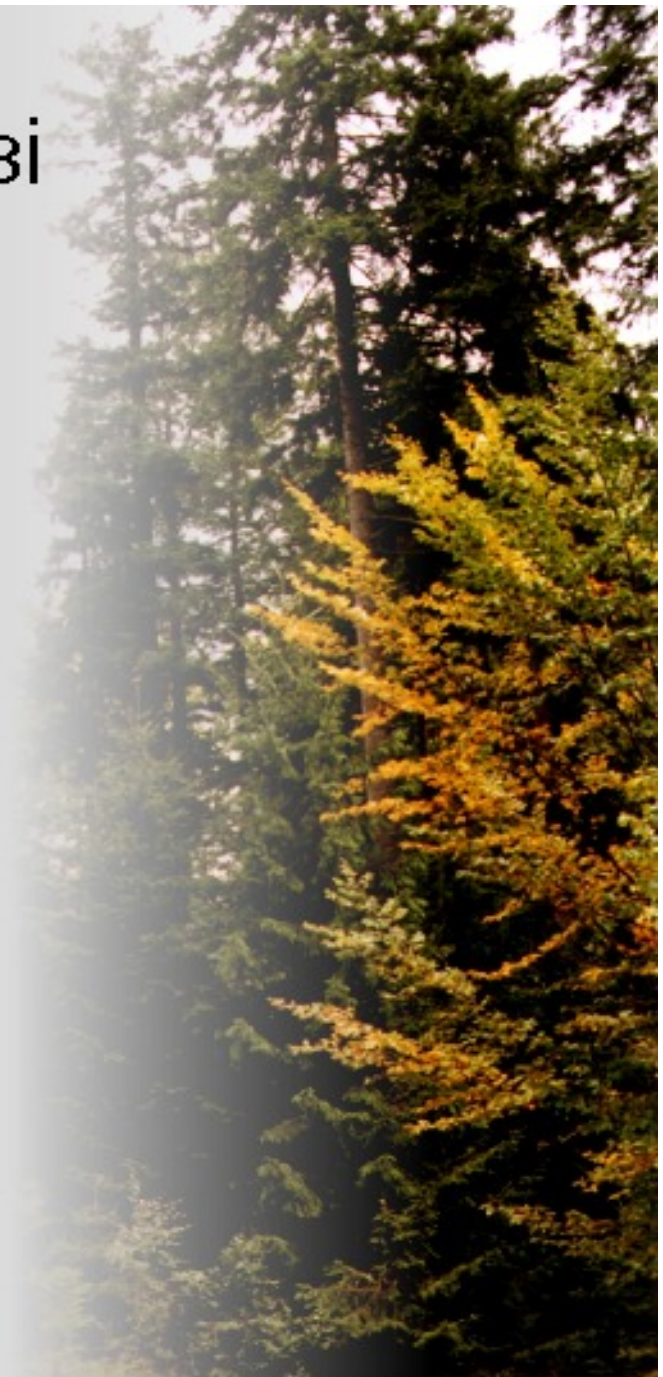
Члени-кореспонденти — це країни, що розвиваються. За рахунок сплати незначного внеску до бюджету ISO вони мають право отримувати комплект всіх міжнародних стандартів та інші документи. Члени-абоненти сплачують пільгові внески і мають можливість отримувати інформацію щодо міжнародної стандартизації.

Міжнародна організація зі стандартизації (ISO)

Стандарти серії:

- ◆ ISO 9001
- ◆ ISO 14001

Родина стандартів ISO 9000 на системи якості

Основні стандарти

Стандарти

по перевірці систем якості

ISO 10011-1. Керівні вказівки по перевірці систем якості. Перевірка

ISO 10011-2. Кваліфікаційні критерії для експертів-аудиторів по перевірці систем якості

ISO 10011 -3. Керівництво програмою перевірок

ISO 9000-1. Стандарти по забезпеченню якості. Керівні вказівки по вибору і застосуванню

ISO 9001. Модель при проектуванні, розробці, виробництві, монтажі й обслуговуванні

ISO 9002. Модель при виробництві, монтажі й обслуговуванні

ISO 9003. Модель при остаточному контролі і випробуваннях

ISO 9004-1. Елементи системи якості. Керівні вказівки

ISO 8402. Управління якістю і забезпечення якості. Словник

Стандарти

по категоріях продукції

ISO 9000-3. Керівні вказівки по застосуванню ISO 9001 при розробці, постачанню й обслуговуванні програмного забезпечення

ISO 9004-2. Системи якості. Керівні вказівки по послугах

ISO 9004-3. Системи якості. Керівні вказівки по матеріалах, що переробляються

4. Міжнародні організації зі стандартизації.

Серед сотень міжнародних та регіональних організацій вирізняються дві організації спеціалізовані. Це Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) та Міжнародна електротехнічна комісія (МЕК, тепер – IEC), які охоплюють практично всі сфери діяльності людини: науково-технічний прогрес і передову технологію, раціональне використання сировини і матеріалів, взаємозамінність, безпеку експлуатації виробів і захист навколишнього природного середовища.

Міжнародний рівень

Цілі стандартизації

Полегшення обміну товарами і послугами в усьому світі. Сприяння міжнародному співробітництву у всіх галузях.

Організації по стандартизації:

ISO - Міжнародна організація по стандартизації

IEC - Міжнародна електротехнічна комісія

Гармонізація стандартів

Національна організація *може* або прийняти в національний збірник стандартів міжнародний стандарт цілком, або як основу, або випустити стандарт , що відрізняється.

Європейський рівень

Розвиток внутрішнього європейського ринку. Усунення технічних бар'єрів вільному переміщенню товарів і послуг усередині європейського ринку.

CEN - Європейський комітет по стандартизації

CENELEC - Європейський комітет по стандартизації в електротехніці.

Європейські стандарти *повинні* обов'язково переводитися в національні збірники стандартів країн-учасниць Європейського Союзу *без змін*, відмінюючи національні стандарти , що відрізняються.

- **Продовольча й сільськогосподарська організація ООН (FAO)** заснована в 1945 р. як міжурядова спеціалізована організація ООН. Членами її складаються біля 160 держав.
- Ціль організації відповідно до її статуту - **сприяння підйому загального добробуту** шляхом індивідуальних і спільних дій щодо підняття рівня харчування і життя народів, збільшенню ефективності виробництва і розподілу продуктових товарів, покращенню умов життя сільського населення, що в цілому повинно сприяти розвитку світової економіки.
- . При розробці нормативних документів з названих питань FAO співпрацює з 25 технічними комітетами ISO.

Всесвітня організація охорони здоров'я разом з Продовольчою і сільськогосподарською організацією входять до складу комісії, що має назву **"Кодекс Аліментаріус"**.

Комісія організована для здійснення спільної програми з розроблення міжнародних стандартів на продуктові товари.

Своєю основною задачею Комісія вважає сприяння підписанню міжнародної угоди про основних харчові стандарти і прийняття цих стандартів у національних системах стандартизації.

Стандартизації в галузі продуктів стосується: складу продуктів, харчових додатків, забруднень, залишків мінеральних добрив, гігієни, проб, аналізів, етикеток, тощо.

Цілі "Кодекс Алиментаріус" коротко можна сформулювати так:

- ❖ зкоординувати роботи з стандартизації продуктів харчування, проведені урядовими і неурядовими організаціями;
- ❖ застерегти споживачів від небезпечних для здоров'я продуктів і обману;
- ❖ встановити справедливі норми торгівлі харчовими продуктами;
- ❖ сприяти спрощенню міжнародної торгівлі харчовими продуктами.

Використання міжнародних НД

Франція, Нідерланди, Швеція, Данія, Бельгія, Австрія, Великобританія	Широко використовують, економіка країн значною мірою залежить від зовнішньої торгівлі
США, Канада, Австрія	Не використовують, якщо НД не відповідають національній практиці в галузі стандартизації і національним інтересам у сфері виробництва продукції
Японія	Проводить пряме застосування чи включає вимоги до національних НД
Україна	Міжнародні норми і вимоги та науково-технічні досягнення не завжди відповідають вітчизняним нормам, вимогам та технології, що не дозволяє їх використовувати повною мірою, проводиться гармонізація міжнародних НД з національними